

LIDÉ V ROVNOVÁZE

Duše

pro

Lidé v rovnováze

Marek Vácha
24. března 2021

WHO: Health

- Health is a state of complete **physical, mental and social** well-being and not merely the absence of disease or infirmity.
- <https://www.who.int/about/who-we-are/constitution>
- člověk je ale bytost
 - bio
 - psycho
 - socio
 - spirituální

Zdraví

- “dynamický stav kompletní tělesné, mentální, **spirituální** a sociální pohody (well-being) a nikoliv pouze absence nemoci či neduživosti.”
- „a dynamic state of complete physical, mental, **spiritual** and social well-being and not merely the absence of disease or infirmity.”
- Review of the Constitution of the WHO: Report of the Constitutive Board special group. 1998
- http://apps.who.int/gb/archive/pdf_files/EB101/pdfangl/angr2.pdf
- Health is a state of complete physical, mental and social well-being and not merely the absence of disease or infirmity.

Spiritualita

- = **ne-materiální potřeba pacienta**
- smysl mého života, to, proč žiji, co je pro mě nejdůležitější v životě, čeho bych se nechtěl nikdy vzdát, co je v centru mé osobnosti.
- rozpoznání smyslu mého života, který je větší, než okolnosti mého života
 - snižuje úzkosti, deprese, touhu zemřít, zvyšuje celkovou kvalitu života
- cesta, kterou nacházím smysl, naději a vnitřní mír mého života.
 - může být v mých hodnotách a principech, v mém náboženství, ve spojení s přírodou
- **Ize ale naplnit všechny čtyři rozměry člověka současně?**

Spiritualita

- Spiritualita je aspektem lidství vztahující se ke způsobu, jakým jedinci hledají a vyjadřují smysl a účel a způsob, jakým zakoušejí své spojení s danou chvílí, se sebou, s ostatními, s přírodou a s důležitým nebo posvátným.
- Puchalski, C.M., Ferrell, B., Virani, R., Otis-Green, S., Baird, P., Bull J., Chochinovm H., Handzo, G., Nelson-Becker, H., Prince-Paul, M., Pugliese, K., Sulmasy, D., (2009) Improving the quality of spiritual care as a dimension of palliative care: The report of the consensus conference. *J Palliat Med* 2009;12:885–904.

Spirituality

- Spiritualita je dynamický a vnitřní (intrinsic) aspekt lidství skrze který jedinec hledá konečný smysl, účel a přesah, a zakouší vztah k sobě, k rodině, jiným, komunitě, společnosti, přírodě a k důležitému či posvátnému. Spiritualita je vyjádřena skrze přesvědčení, hodnoty, tradice a praktiky.
- Puchalski, C.M., Vitillo, R., Hull, S.K., Reller, N., (2014) Improving the Spiritual Dimension of Whole Person Care: Reaching National and International Consensus. *JOURNAL OF PALLIATIVE MEDICINE*. Volume 17, Number 6, 2014

Spiritualita

- pomáhá najít smysl, účel a naplnění života
- hledá přesah za zde a nyní v rámci hledání nějaké vyšší moci či Boha (definovaného pacientem) něčeho většího než jsem já
Potřeba přesvědčení víry v sebe, v jiné, v Boha
- inspiruje, motivuje a dává naději, směřuje pacienta k hodnotám lásky, pravdy, krásy, důvěry, kreativity.

- Ross, B.A., (1995) The spiritual dimension: its importance to patients' health, well-being and quality of life and its implications for nursing practice. *International Journal of Nursing Studies*. Volume 32, Issue 5, October 1995, Pages 457-468

Spiritualita

- V každé lidské bytosti se nachází spirituální rozměr, což je kvalita, která jde za ten který typ náboženské víry, kvalita, která usiluje o inspiraci, úctu, posvátnou bázeň, smysl a účel, a to dokonce i u těch, kteří nevěří v boha. Spirituální rozměr člověka usiluje o to být v harmonii s vesmírem, usiluje o odpovědi týkající se nekonečna, a přichází do lidské pozornosti zejména ve chvílích emocionálního stresu, fyzické nemoci, ztráty blízkého, zármutku a smrti.
- Murray, R.B., Zentner, J.P., (1989) *Nursing Concepts for Health Promotion*. Prentice Hall. London.

Spiritualita

- Spiritualita je právě to, čím se člověk odlišuje od zvířat
- Ano, spiritualitu mají všichni pacienti, ti, kdo se hlásí, i ti kdo se nehlásí k životu v náboženském kontextu
 - k Židovi voláme rabína, k protestantovi reverenda, ke katolíkovi kněze, k tomu, kdo je bez vyznání nikoho protože žádné spirituální potřeby nemá.
 - ...opravdu?

Čtvrtý rozměr zdraví

WHO Statement 1990

- Spirituální aspekty péče o pacienta jsou ty aspekty lidského života, které se vztahují ke zkušenostem, které překračují smyslové jevy. Nejsou přitom totožné s náboženskými zkušenostmi, ačkoliv pro mnoho lidí náboženství je vyjádřením jejich spirituality. **Spirituální rozměr lidského života může být vnímán jako sjednocující pro jeho tělesné, psychologické a sociální složky.** Často je vnímán v souvislosti se smyslem a účelem, a pro ty, kteří se blíží ke konci svého života je často asociován s potřebou odpuštění, smíření a potvrzení hodnoty.

- <http://www.velindrecc.wales.nhs.uk/sitesplus/documents/1087/spiritual%20care.pdf>

Rozdat plavací vesty, deky a polévku umíme.
Co ale až nám řeknou, že se bojí smrti?
Co až se nás zeptají, jaký my máme smysl života?

Člověk je duše

Dvanáctý ekumenický koncil: IV. Lateránský 1215

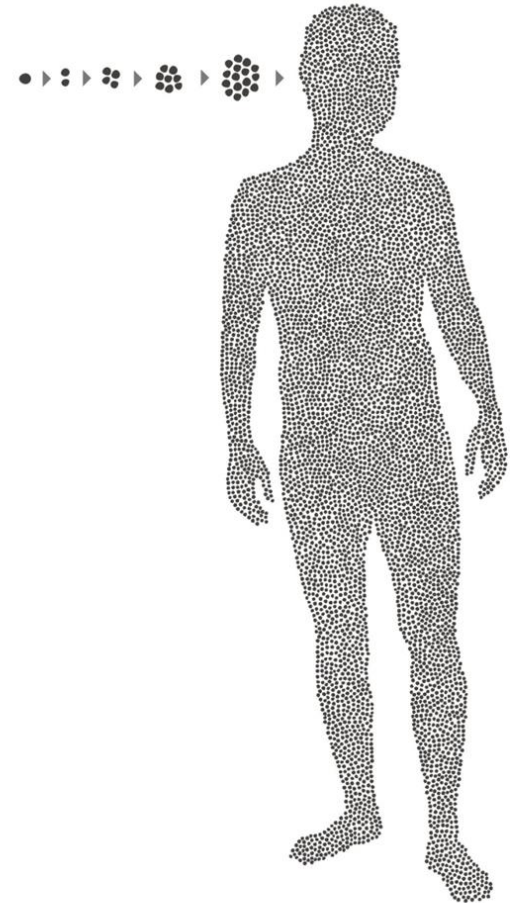
- **Kánon 22**
- *SUMMARY. Lékaři těla, kteří jsou povoláni k lůžku nemocného, jsou povzbuzováni, aby nejprve povolali lékaře duše, aby, až bude navráceno zdraví duše, mohlo následovat uzdravení těla.*
- *Text:* Since bodily infirmity is sometimes caused by sin, the Lord saying to the sick man whom he had healed: "Go and sin no more, lest some worse thing happen to thee" (John 5: 14), we declare in the present decree and strictly command that **než bude k lůžku nemocného povolán lékař těla, napomínáme, aby byl nejprve povolán lékař duše, aby bylo nejprve nemocnému vráceno duchovní zdraví, a teprve až bude navráceno zdraví duše, může se začít s uzdravováním těla, které bude s větším užitkem,** for the cause being removed the effect will pass away. We publish this decree for the reason that some, when they are sick and are advised by the physician in the course of the sickness to attend to the salvation of their soul, give up all hope and yield more easily to the danger of death.

Člověk je tělo

- „zkoumejme s určitou pozorností fyzikální ekonomii člověka: co naleznete? Čelisti jsou vybaveny zuby: jedná se o něco víc než kleště? Žaludek není nic než nádoba; žíly, tepny, celý systém krevních cév jsou hydraulické trubky; srdce je pumpa; ledviny (viscera) nejsou než filtr; plíce nejsou než měchy. A co jsou svaly, když ne pružné struny?“
- (Giorgio Baglivi (1668 – 1706) *De praxi medica*. cit v Canguilhem, G., (2008) *Knowledge of Life*. Fordham University Press, New York, p. 78)

Člověk je tělo

- **srdce** = pumpa
 - umělé srdce takto skutečně pracuje
- **cévy** = trubky
- **ledviny** = filtrační zařízení
- **placenta** = útvar který dodává živiny a kyslík a který odvádí zplodiny metabolismu a oxid uhličitý
- **pacient** = suma orgánů, které je třeba případně opravit
- naši lékaři léčí nemoci

Pětidenní embryo se skládá z 150 - 200 buněk,
dospělý člověk přibližně z $5 \cdot 10^{14}$ buněk.

Člověk je tělo

- Pokud tělo je stroj, potom může být nemoc uzdravena určitým mechanickým spravováním, bez jakéhokoli ohledu na to, co se děje vně těla.
- (Berry, W., (2010) Health is Membership. in Pierce, J., Randels, G., *Contemporary Bioethics*. Oxford University Press. New York, Oxford. p.671)

- Až do nedávna v terapeutickém procesu zdravotníci pracovníci sledovali léčebný model, který se snaží léčit pacienta tak, že se **soustředí na léky a chirurgické zákroky**, a dává méně důležitosti jeho přesvědčením a víře (v léčebném procesu, ve vztahu pacient-lékař). Tento redukcionismus a mechanistické vnímání pacienta jakožto pouze materiální tělo je již v současnosti neuspokojující. Pacienti i lékaři si v terapeutickém procesu začali uvědomovat hodnotu faktorů jako je víra, naděje a soucítění.

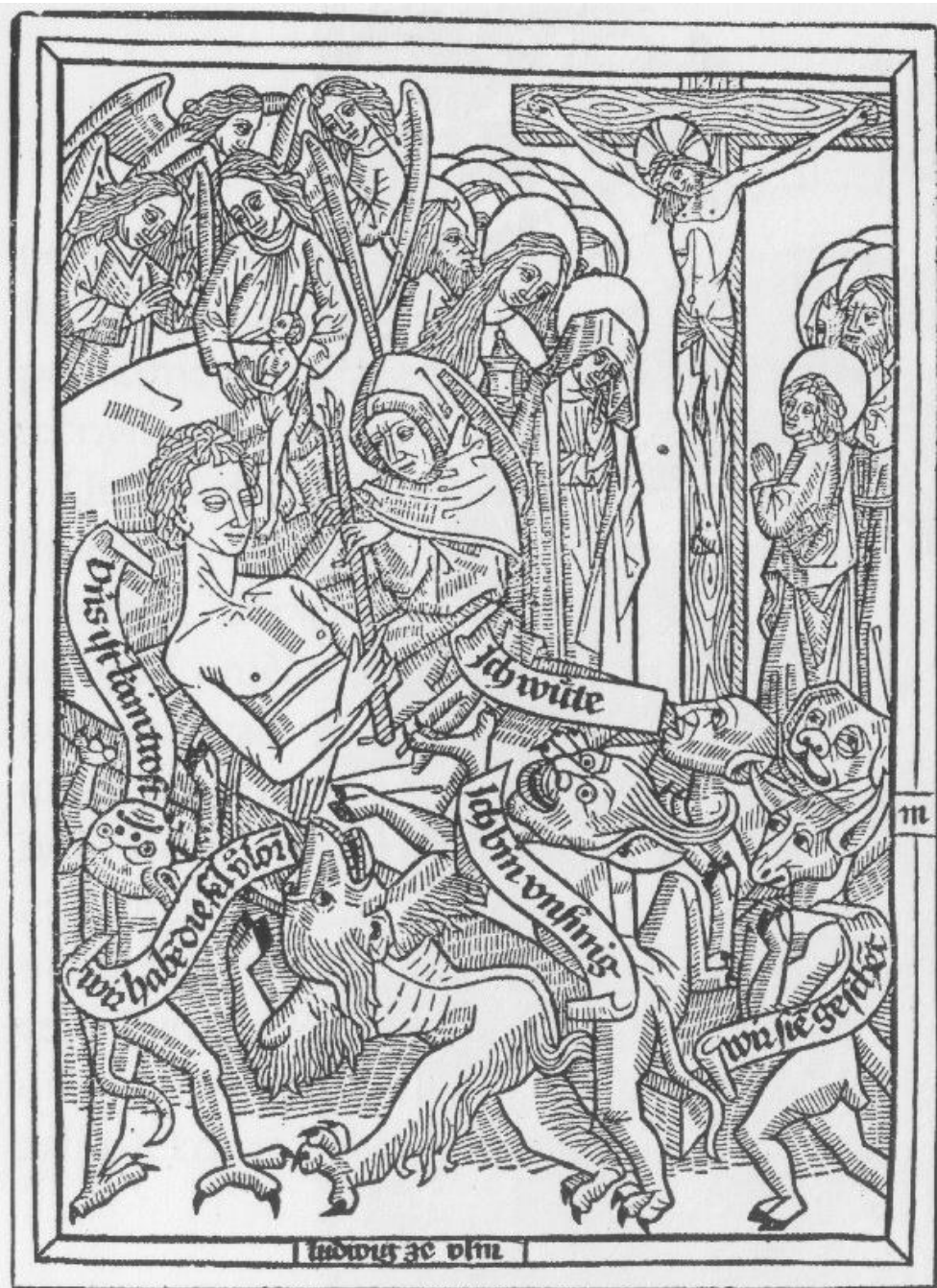
- WHOQOL and Spirituality, Religiousness and Personal Beliefs (SRPB) (1998)
- http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/70897/1/WHO_MSA_MHP_98.2_eng.pdf

„Dobrý člověk na smrtelné posteli“

kol. 1470

dřevořez, tištěno v Ulmu

„Obr. představuje stránku z jedné rané blokované knihy používané církví jako obrázkové kázání. Mělo věřícím připomínat hodinu smrti a naučit je – jak to říká jeho název – „umění dobře zemřít“. Dřevořez ukazuje pobožného muže na smrtelné posteli a vedle něj stojícího mnicha, který mu podává hořící svíčku.

Co je moje nejvnitřnější přání?

Co je moje nejvnitřnější přání?

- co všechno může být na prvním místě mého života:
- pohodlí
- Peníze - kolik lidí na nich ztroskotalo
- Tituly - kolik lidí na nich ztroskotalo
- cestování
- moje sláva
- moc nad jinými

Spiritualita

- co je to nejdůležitější v mém životě?
- co se nachází na piedestalu uprostřed mé duše?
- co je ve středu mé bytosti, o co nechci přijít, co je moje nejvnitřnější přání?

Spiritualita v křesťanském kontextu

- a nikoli
 - skupina lidí, která má nějaké názory na sexuální morálku a chce je nejspíše rozšířit do celého světa
 - potraty, kondomy, asistovaná reprodukce, sňatky homosexuálů, rozvody heterosexuálů... co ještě?
 - politická strana, shánějící abonenty

Spiritualita

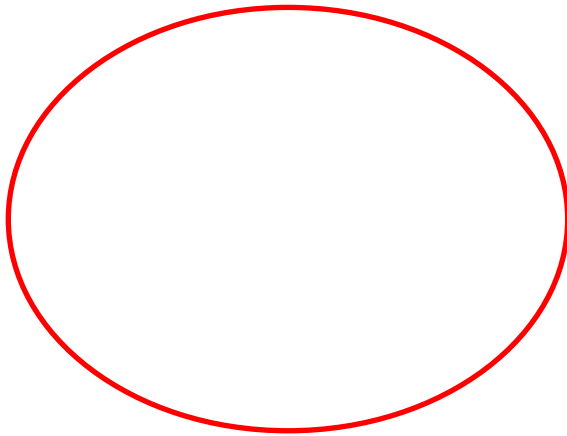
- svět má smysl
- vděčnost
- úžas nad světem
- život ne jako biologický fakt, ale jako dar
 - život člověka má zadání

Představy 21. století

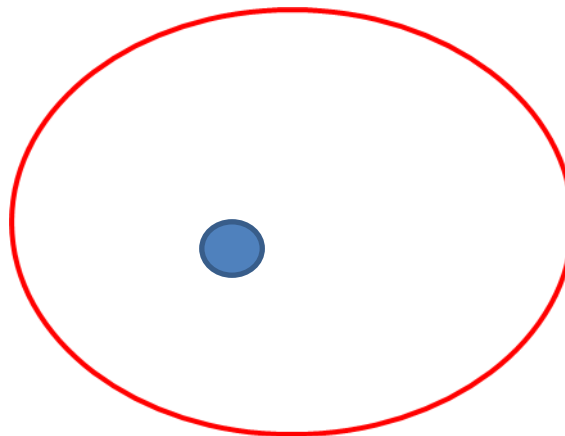
Dospěl jsem k závěru, že s těmi filosofy zřejmě není něco v pořádku, neboť mají kuriózní představu, že Bůh je do jisté míry jakousi domněnkou, o které lze diskutovat.

C.G. Jung

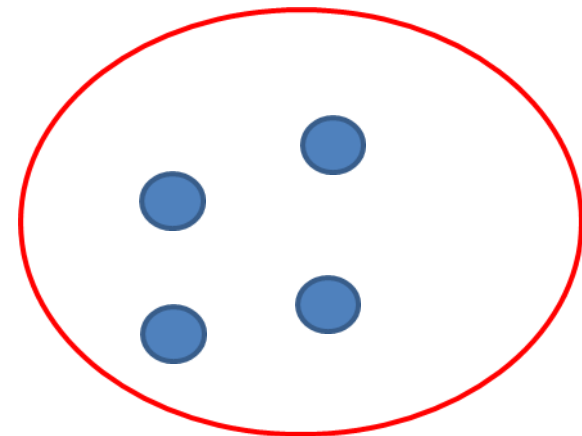
Ateismus

Monoteismus

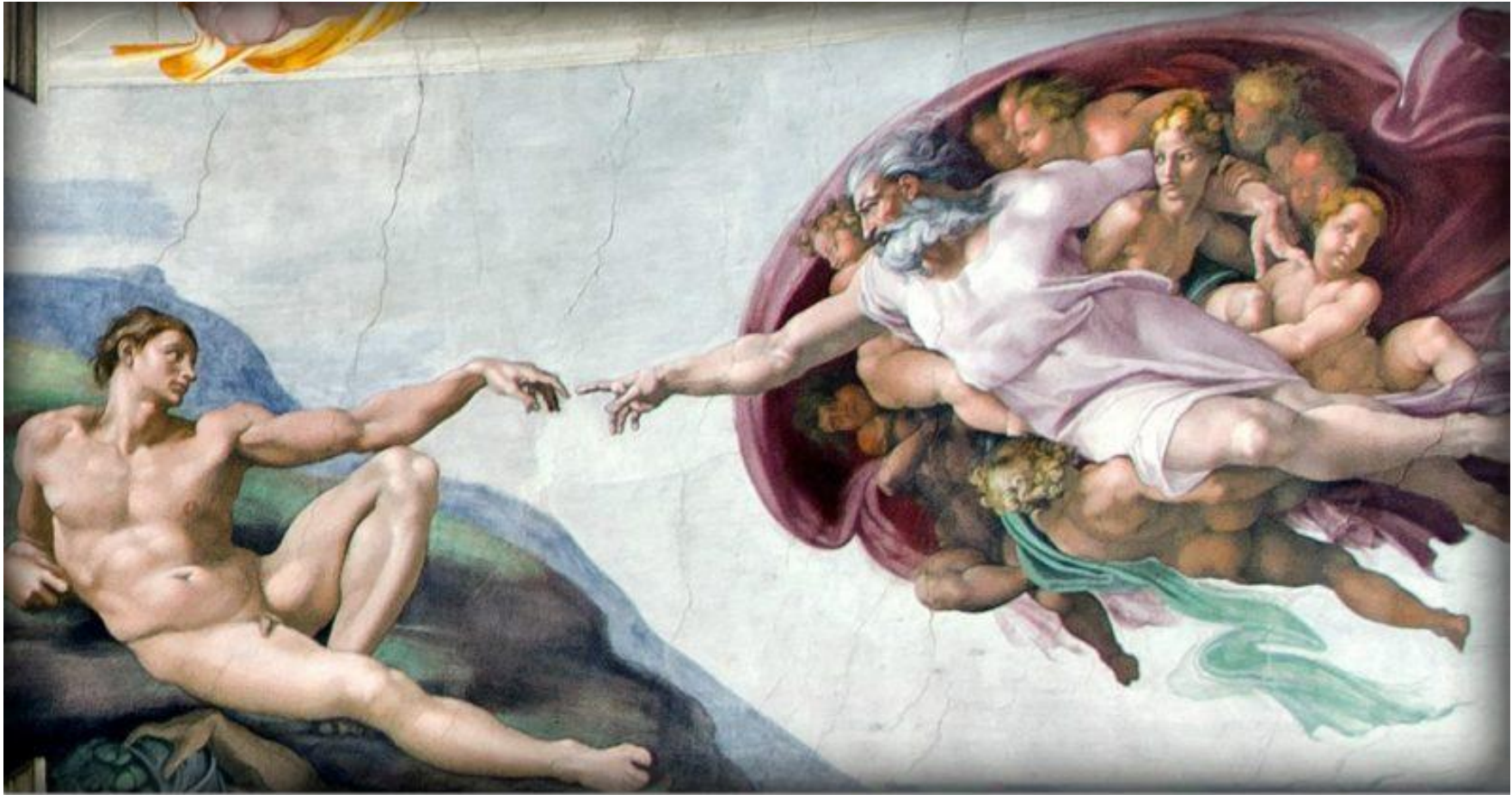

Polyteismus

Ale co je moje nejvnitřnější přání, poslední cíl mého života,
důvod, proč žiji?

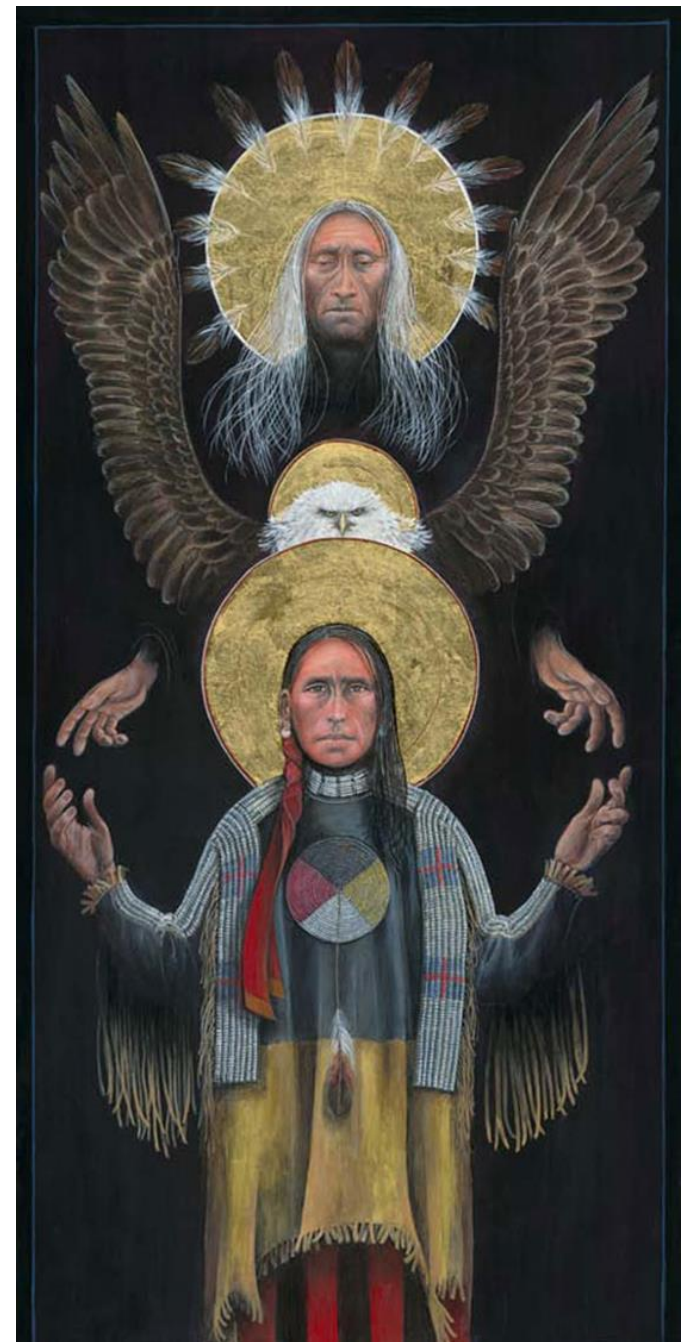
Všechny představy jsou falešné

sv. Pavel: V něm žijeme, pohybujeme se a jsme
sv. Jan: Bůh = Láska

V Lásce žijeme, pohybujeme se a jsme
prostupuje nás
sídlí v nás milostí posvěcující

Kdo jsi?

- Mojžíšova druhá otázka, kterou položil Bohu u hořícího keře byla „Kdo jsi?“
- Jeho první byla „Kdo jsem já?“

Marc Chagall: Mojžíš a hořící keř, 1966

(...)

Obráz (...)

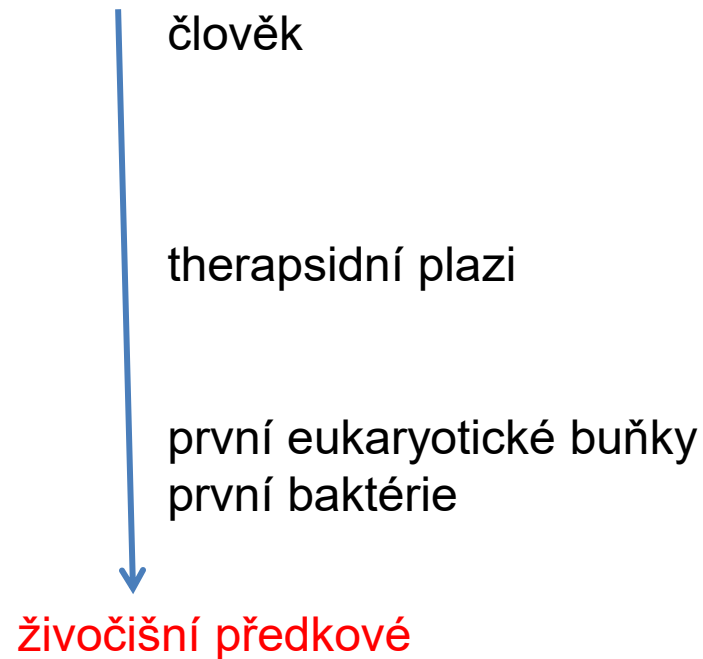
člověk

therapsidní plazi

první eukaryotické buňky
první bakterie

živočišní předkové

„Image-less“ image of man

Spiritual Health Scale

- je přesně to, o co se snažíme s naším typem myšlení
- ...dost neúspěšně
- „Though the standard tool on spiritual health does not exist, but research studies are available to show relationship between spiritual practices and health.“

- Dhar, N., Chaturvedi, S.K., Nandan, D., Spiritual Health Scale 2011: Defining and Measuring 4th Dimension of Health *Indian J Community Med.* 2011 Oct-Dec; 36(4): 275–282.

Spiritual Health Scale

- Dává vaše osobní víra smysl vašemu životu?
- Do jaké míry považujete váš život za smysluplný?
- Do jaké míry vám vaše osobní víra dává sílu čelit obtížím?
- Do jaké míry vám vaše osobní víra pomáhá porozumět obtížím ve vašem životě?

G.L. Bernini: Extáze sv. Terezie
1647-1652

Osobní well-being

- předpokládá se, že „spiritualita“ usnadní život
- věřícímu se daří špatně, a proto se modlí, aby se mu dařilo lépe
 - stejnou službu by ovšem vykonala jóga, spánek, čaj z heřmánku, marihuana...

Spiritual Health Scale

F24.1 Do your personal beliefs give meaning to your life? (*Intensity*)

Not at all	A little	A moderate amount	Very much	An extreme amount
1	2	3	4	5

F24.2 To what extent do you feel your life to be meaningful? (*Intensity*)

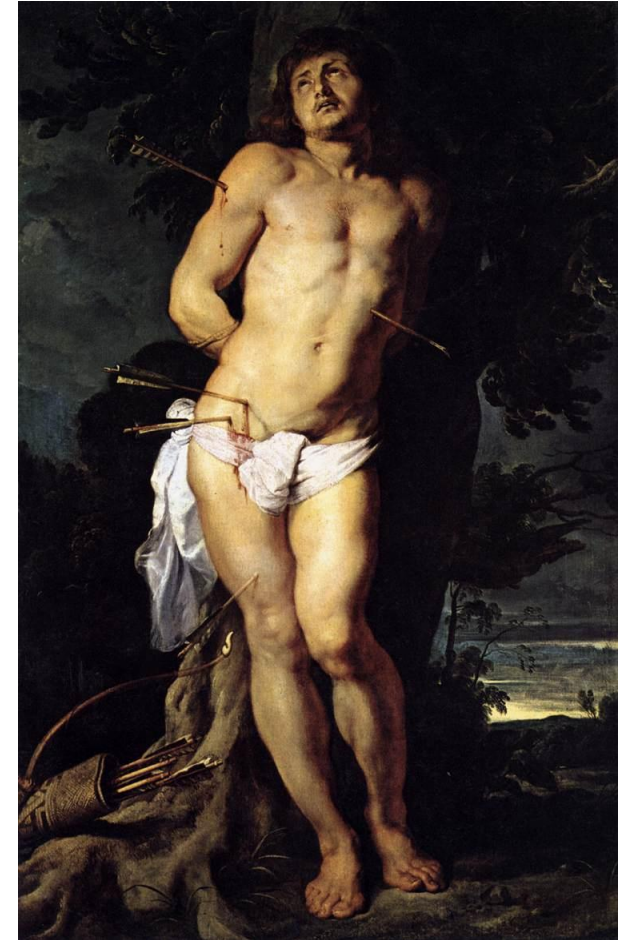
Not at all	A little	A moderate amount	Very much	An extreme amount
1	2	3	4	5

F24.3 To what extent do your personal beliefs give you the strength to face difficulties? (*Intensity*)

Not at all	A little	A moderate amount	Very much	An extreme amount
1	2	3	4	5

F24.4 To what extent do your personal beliefs help you to understand difficulties in life? (*Intensity*)

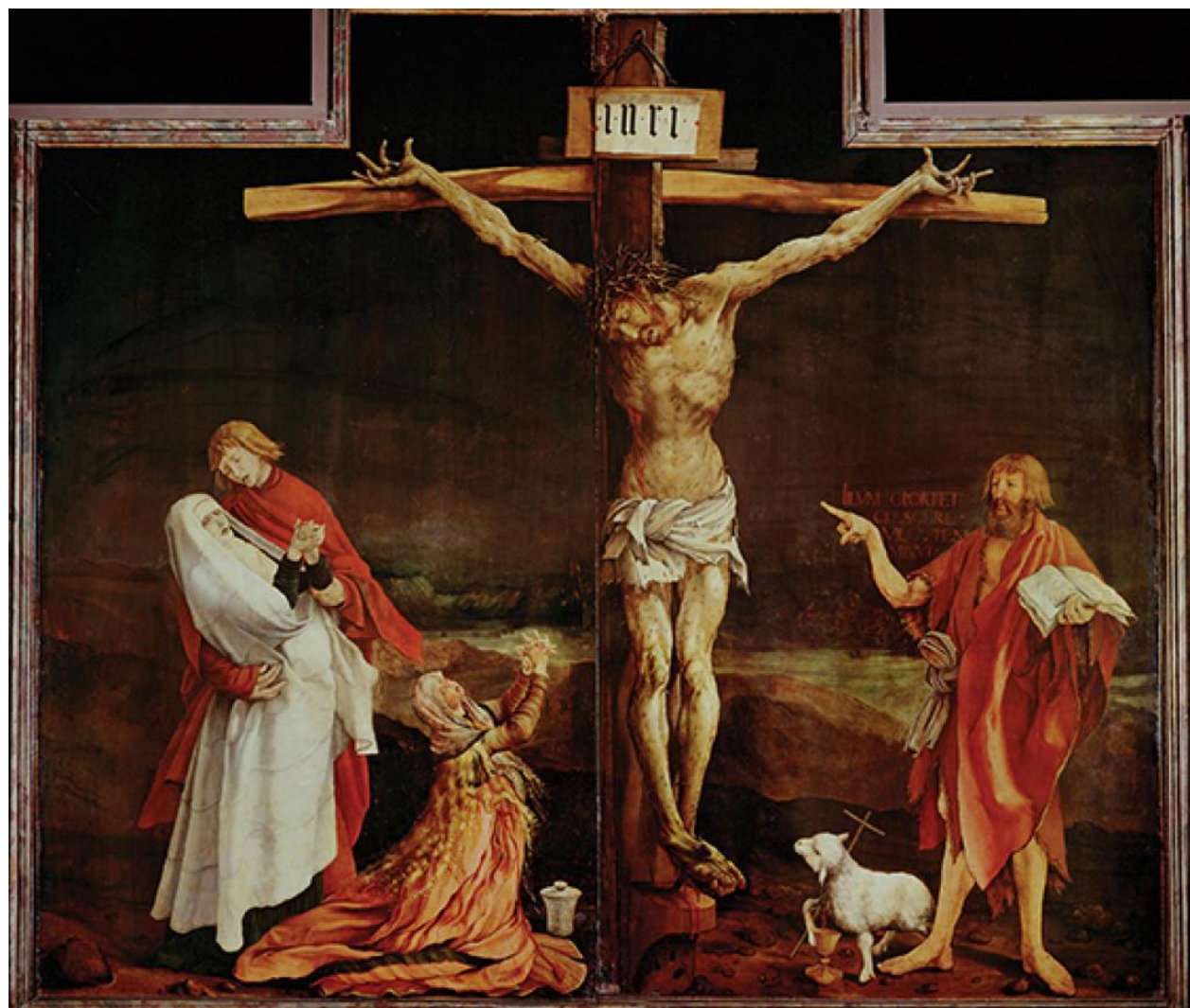
Not at all	A little	A moderate amount	Very much	An extreme amount
1	2	3	4	5

Ne vždy nám „personal beliefs“ usnadní život

„Being“ osoby na kříži zcela zřetelně není „well“

Spiritual well-being zde tedy jde zcela jasně proti physical well-being

Matthias Grünewald (ca. 1480–1528)

Ukřižování (1512-1516)
Isenheimský oltář

Osobní well-being

- „spiritualita“ často život spíše komplikuje
- Co je to přesně „well-being“?

To what extent do your personal beliefs help you to understand difficulties in life?

El Greco: Kristus nesoucí kříž (1580)

Zdraví

- “dynamický stav kompletní tělesné, mentální, **spirituální** a sociální pohody (well-being) a nikoliv pouze absence nemoci či neduživosti.”
- jenomže co když jde spirituální pohoda proti fyzické, emocionální nebo i sociální pohodě?
 - jinými slovy: lze vůbec někdy dosáhnout zdraví?
 - jinými slovy, je cílem života štěstí (ve smyslu well-being?)

Spiritualita

- odpuštění
 - těm, co mi ublížili
 - Bohu
 - komu jsem ublížil já
 - Boha

Nemoc relativizuje hodnoty

- žijeme mnohem déle, už se ale nejsme schopni rozpomenout, proč jsme vlastně původně chtěli.
- Leon Kass: kdyby medicína dokázala prodloužit život o 25 %...
 - tenista by nevyhrál 20 turnajů ale 25
 - don Juan by nesvedl 1000 žen nýbrž 1250

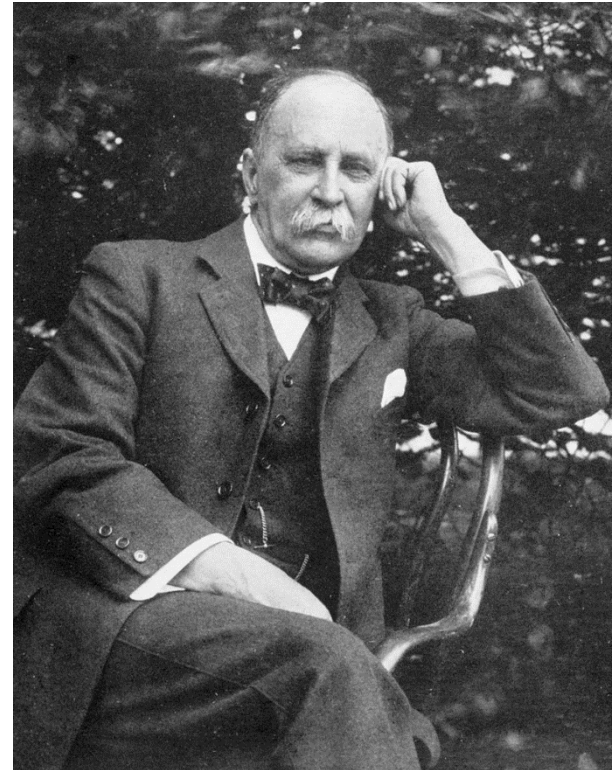
Zdraví je celistvost

The Health is Wholeness

- Slovo "health", pochází z indo-evropského kořene, který je stejný pro "heal", "whole", a holy". Být „healthy“ je literárně totéž co „to be whole“; uzdravit (to heal) znamená učinit někoho celkem (to make whole).
- Tělo je vnímáno jako defektní nebo potenciálně defektní stroj, ojedinělý, osamocený a odsunutý, bez lásky, bez útěchy a bez radosti. Jeho zdraví vylučuje nezdravé cigarety, avšak nevylučuje nezdravé jídlo, vodu a vzduch. (...)
- **Člověk by řekl, že je možné být zdravý v rozbité rodině nebo komunitě a ve zničeném nebo otráveném ekosystému.**
- (Berry, W., (2010) Health is Membership.in Pierce, J., Randels, G., *Contemporary Bioethics*. Oxford University Press. New York, Oxford. p.671)

Sir William Osler

- Dobrý lékař léčí nemoc.
- Vynikající lékař léčí pacienta, který má nemoc.

William Osler

1849-1919

Kanadský lékař. Jeden ze čtyř zakladatelů Johns Hopkins Hospital.

Závěr

- „spiritualita“ a „personal beliefs“ život často spíše komplikují než ulehčují
 - a asi to není špatně
- smyslem života není „well-being“
 - ovšem podle toho, jak jej definujeme
- spíše směnit čas, který ještě zbývá, za proměnu světa, ve kterém žijeme